

**ORSZÁGOS TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI KONFERENCIA
DOLGOZAT**

**Az onomasztikai ismeretek bővítésének lehetőségei a
középiskolában**

Készítette: Bolláné Lapis Brigitta

**Konzulens: Dr. Kecskés Judit
egyetemi docens
Miskolci Egyetem, Bölcsészettudományi Kar**

2025

Tartalom

1. Bevezetés.....	3
1.2. Témaválasztásom motivációi	3
1.3. Hipotézisek	4
2. Névtantól az alkalmazott névtanig- elméleti alapvetések	5
2.1. A névtan tudományban elfoglalt helye	5
2.2. Név és társadalom	6
2.3. Név és globalizáció	7
2.4. Név és iskola	7
2.5. Névtan és Nat	9
3. Az anyaggyűjtésről.....	10
3.1. A helyszínek bemutatása.....	10
3.2. A kutatásban alkalmazott kérdőív bemutatása.....	11
4. Korpusz, kutatási eredmények	12
4.1. A családnévhez fűződő ismeretek vizsgálata	12
4.1.1. A családnevek elemzése	12
4.1.2. A családnevek jelentéstani megoszlása és annak ismerete	13
4.1.3. Transzparencia	14
4.2. A keresztnévhez fűződő ismeretek vizsgálata.....	16
4.2.1. A keresztnévek jelentésének ismerete.....	16
4.2.2. A keresztnévek gyakoriságáról	18
4.2.3. Névadási motivációk	19
4.2.4. Irodalmi- kulturális névadási motivációk	20
4.2.5. Névöröklés.....	20
4.2.6. A keresztnévek attitűdvizsgálata.....	22
4.2.7. Becenevek, becéző nevek.....	22
4.2.8. Névnapok.....	23
5. Angol névalakok	24
6. Rendhagyó magyar nyelvóra névtan fókusszal	27
7. 1. sz. melléklet.....	37
8. 2. sz. melléklet.....	41
9. 3. sz. melléklet.....	43
10. 4. sz. melléklet.....	45
11. 5. sz. melléklet.....	47

1. Bevezetés

Nevünk születésünktől jelen van életünkben. A kisgyermek első szavai között szerepel saját neve, természetes kíváncsisággal fordul felé, mely egy életen át elkíséri. A név mesél, alakíthat, jövőt formálhat: mesél múltunkról, identitásunkat alakíthatja, valamint döntő szerepet játszhat az egyén sorsában. Ahhoz, hogy nevünket megéljük, annak eredetét meg kell ismernünk, ebben pedig segítségünkre lehet a névtan. A névtanra már a XX. század közepe óta részdiszciplínaként tekintenek, illetve más diszciplínákban is felhasználják kutatási eredményeit.

Az onomasztika magyar nyelv tanításában betöltött szerepe rendkívüli jelentőséggel bírhat, egészen általános iskola harmadik osztályától felbukkan a tanmenetben a helyesírással, majd a szófajttannal- alaktannal, valamint a főnévvel kapcsolatos tananyagok során, és elkíséri a tanulót egészen középiskolai tanulmányai végéig. Ennek ellenére kisebb szerepet kap az oktatásban, a diákok kevesebb lehetőséget kapnak arra, hogy nevükről tudásanyaghoz jussanak. Magyar nyelv és irodalom szakos leendő tanárként új módszerek és szemlélet bevezetésére töreksem, amelyhez személyes motiváció is társult, ezért választottam dolgozatom témájaként a névtudomány népszerűsítését középiskolai diákok körében.

Kutatásomban arra vállalkoztam, hogy kilencedik évfolyamos diákok névtani ismereteit bővítsem, nevük eredetére, szemantikai tartalmára figyelmüket felhívjam, valamint, hogy a nyelvtanórán szerzett tudás mindennapi hasznosíthatóságát, a magyar nyelvtant élményóráként bemutassam.

1.2. Témaválasztásom motivációi

A 2023/24 -es tanévben második osztályos kislányom egy nap szomorúan jött ki délután az iskola kapuján. Elmesélte, hogy a napköziben tanító nénije kikereste az interneten az osztályába járó minden kisdíák keresztnevének jelentését és közösen megbeszélték azokat. Természetesen kislányom neve sem maradt ki, azonban a találatok helyett a pedagógus azt mondta: „Elza, a Te nevednek egyáltalán semmilyen jelentése nincs.” Gyermekem nevét nem a jelentése alapján választottam, de utánanéztam, tehát pontosan tudtam, a motivációs feladat nem érte el célját. Kislányom a játék után kirekesztve érezte magát, számos hasonló eset után végül iskolát váltott. Ez a kontraproduktív eset ugyanakkor elgondolkodtatott. Vajon, mennyit tudnak a gyerekek saját nevükről? Ismerik-e annak jelentését? Megkérdezték már szüleiket, miért választották éppen azt a nevet számukra? Egyáltalán, tetszik nekik saját nevük?

Ezen kérdéskörök határozták meg a TDK dolgozat főbb pontjait:

- név és jelentés,
- névadási motivációk,
- a névviselő név iránti attitűdje.

Mindennek alapjául egy kérdőívet töltöttem ki a kutatásba bevont osztályokkal, arra vonatkozóan, mennyit tudnak tulajdonnevükről, valamint milyen névtani ismeretekkel rendelkeznek. A kérdőív válaszait számos aspektusból elemeztem.

Az onomasztika, vagyis névtudomány a nyelvészet egyik részdiszciplínájaként a magyar nyelv tanításának egyik alappillére kellene, hogy legyen, mégis keveset foglalkozik vele az iskolai tananyag, ezért dolgozatom másik célkitűzése egy rendhagyó magyar nyelv tanóra megtervezése és megtartása volt egy osztályban, ahol érdekes, ismeretterjesztő névtani feladatok közös elvégzésével, valamint a kérdőív eredményeiről folytatott beszélgetéssel hívtam fel a diákok figyelmét a névtudomány fontosságára. Az órákon tapasztaltakat elemeztem, a vizsgálatot pedig idővel újra elvégeztem, kontrollmérésként.

Kutatásom célja a névtani ismeretek iránti érdeklődés növelése a középiskolai oktatásban, az ismeretátadás, valamint a tanulók identitástudatának erősítése. Szeretném továbbá felhívni a tanulók figyelmét arra, hogy az onomasztika nem áll meg a nyelvtan órák ajtajában, hanem körülvesz minket, ezáltal életük számos területén alkalmazhatják a rendhagyó nyelvtan órán megszerzett ismereteiket a későbbiekben.

Jelen dolgozat oldalain a téma aktualitását, jelentőségét fogom bemutatni, valamint alátámasztani azt, hogy a névtani ismeretterjesztés és a magyar nyelv tanórák élményszerűvé tétele összekapcsolható a "név és iskola" (Raácz 2015) keretein belül. Bemutatom továbbá a diákok számára készült névtani kérdőívet (ld. 1. sz. Melléklet), valamint beszámolok a megtartott rendhagyó névtani magyar nyelv tanórán tapasztaltakról.

1.3. Hipotézisek

A felmérés elvégzése előtt négy témakörben fogalmaztam meg előfeltevéseket. Az első, hogy akárcsak a névviselők általában, úgy a vizsgált csoportok sem rendelkeznek egyáltalán, vagy elegendő információval a család- és keresztnevükkel kapcsolatban.

Továbbá feltételezésem szerint kevés ismeretük van a névadási motivációkról (naptári névadás, névöröklés, divatnevek).

Harmadik hipotézisem, hogy a család- és keresztnév, mint jelnév funkcionál számukra, s még a transzparens (pl. Kovács, Budai; Virág, Farkas) nevek esetében sem ismerik fel a köznévvvel való kapcsolatot.

Negyedik feltételezésem pedig az, hogy az iskolai tanulmányok során tanult első idegennyelv szerepet játszhat a becenevek és ragadványnevek alkotásában, ezzel is rávilágítva a tantárgyi kohézióra és a névtan komplexitására, valamint az angol nyelvórán is megjeleníthető, hasznosítható névtani ismeretekre.

2. Névtantól az alkalmazott névtanig – elméleti alapvetések

2.1. A névtan tudományban elfoglalt helye

Az onomasztika vizsgálati módszerei Farkas Tamás szerint megegyeznek a nyelvtudományban alkalmazottakkal (Farkas 2014), melyet Hoffmann István is megerősít. Tanulmányában foglalja össze teljes körűen a névtan helyzetét a tudományok rendszerében, s a nyelvtudomány részdiszciplínájaként definiálja az onomasztikát: „A nyelvtudománynak ebbe a belső tudományági szerkezetébe illeszkedik bele az onomasztika is, amely egy specifikus nyelvi jelfajtának, a tulajdonnévnek a vizsgálatára jött létre (ez a sajátossága a nyelvi részrendszerek szerint elkülönült tudományterületekkel rokonítja), de e jeltípus jellemzőinek megfelelően egyúttal sajátos nézőpontot is alkalmaz (ez pedig a dialektológiával, a pszicholingvisztikával stb. állítja rokonságba), s rendkívül erős – mint ez utóbbi területeknek általában – a nyelvészetten kívüli tudományokkal való kapcsolata, kölcsönhatása. Megállapítható azonban, hogy a névkutatásban alkalmazott vizsgálati módszerek, eljárások hatóköre lényegét tekintve nem nyúlik túl azon a körön, amely a nyelv többi elemének a vizsgálatát általában is jellemzi – azaz eszközei lényegében a nyelvtudomány eszköztárából valók –, hanem inkább a módszereknek a specifikussága, sajátos „együttállása” jellemzi az onomasztikai kutatásokat. Ez pedig megerősíti azt a tudományos konszenzust, amely a névtudományt a nyelvtudomány egyik sajátos területének tekinti” (Hoffmann, 2015: 14). A részdiszciplína meghatározás mellett a kutatók (pl. Hajdú Mihály 1981, 1994, 2003, Benkő Loránd 1998) az onomasztika interdiszciplinaritását hangsúlyozták.

Farkas Tamás szavai arra a szemléletre utalnak, miszerint a névkutatást segédtudománynak is tekinthetjük, mivel más tudományterületeken is folytatnak olyan kutatásokat, amelyeknek szerves része a névtan, azonban nem azok tárgyaként, inkább eszközöként szerepel. A segédtudományi besorolás ugyancsak a névtan hasznosságát mutatja, más tudományterületek is kölcsönösen segítik az onomasztikai kutatásokat (Farkas 2014). A

tudományok fejlődése az iparban is a hibriditás felé mutat, az alkalmazott névtannak, mely Raátz Judit definiálása alapján a névtan gyakorlatbani hasznosításával foglalkozik (Raátz 2015), is követnie kell ezt a hibrid szemléletet.

2.2. Név és társadalom

A névtan interdiszciplináris jellegéből adódóan bővíti a különböző diszciplináris ismereteit és segítheti az egyén identitásfejlődését. Ebből következik, hogy a névtan tudományban elfoglalt helye mellett társadalmi szempontból is fontos szerepet tölt be, melyet azonban kiemelt jelentőségű, hogy hitelesen tegyen. Ahogyan Juhász Dezső is írja: „A nevek világa, a nevek élete, a névadás és névhasználat társadalmi „működése” közérdeklődésre tart számot, már csak a személyes érintettség okán is, hiszen mindenkinek van család- és keresztnéve, de a becézés, a ragadványnevek adása is névtani univerzálénak tekinthető. ... A laikus emberek és közösségek tehát igénylik a nevekről szóló tudás megosztását, részben ismeretterjesztő, részben tudományos formában” (Juhász 2015: 54–55). Juhász tanulmányának záró gondolatai a névtani ismeretterjesztés fontosságát hangsúlyozza, mind könyvkiadási-, mind a média oldaláról nézve, a legkülönbözőbb színtereken kellene megjelennie a névtudománynak. Hoffmann István is külön bekezdést szentel a már korábban idézett tanulmányában annak, hogy a tudományos ismeretterjesztés és a tudomány széleskörű népszerűsítése kiemelt fontosságú feladat (Hoffmann 2015). Bár eltelt nyolc év, az Alkalmazott Névkutatás 2023 című szimpóziumon, s 2024-ben is névadási trendekről tartott előadásában Raátz Judit ismét széleskörű ismeretterjesztés fontosságát hangsúlyozta előadásában. Raátz a névkérelmezés új trendjeivel foglalkozó prezentációjában igazolta, hogy a lakosság körében az elmúlt tíz évben egyre növekszik az igény új keresztnévek bejegyzése iránt, ezzel együtt pedig a névtani ismeretterjesztésre szükség van.

Az igényt benyújtó személy talán nincs is tudatában annak, amikor a Nyelvtudományi Kutatóközpont felé kérelmet nyújt be egy addig az utónévlistán nem található név iránt, tulajdonképpen az onomasztikával kerül kapcsolatba a kiszemelt keresztnév eredetének és jelentésének felkutatásakor. Ahhoz, hogy később egy akár a laikus névkérelmezés vagy ilyen irányú kutatómunka könnyebben elvégezhető legyen, és sikerrel záruljon bárki számára, fontos, hogy az onomasztika iránti érdeklődést minél hamarabb felkeltsük, majd tudatosítsuk, ahogyan egykor Fercsik Erzsébet mondta: „*Nem lehet elég korán kezdeni*” (Fercsik 1999: 310).

2.3. Név és globalizáció

A mai, felgyorsult világban a társadalom számos olyan kulturális tényezővel néz szembe, amely a globalizációs folyamatok eredménye. Az internet a mindennapok szerves részévé válásával többek között azt is lehetővé teszi, hogy az onomasztika széles társadalmi-, és korosztályi réteg számára közbeszéd tárgyává váljon. Ez a folyamat leginkább az újszülöttek névadási procedúrája körül figyelhető meg: a leendő szülők sokszor az internetes keresőket hívják segítségül kisbabájuk nevének megtalálásához, de számos esetben ott nem tudományos, hanem inkább populáris, spiritualitáson alapuló, sokszor hamis információkat nyújtó weboldakkal találják szembe magukat. Raátz Judit tanulmányában (2014) ezen jelenség mellett több tényezőt is megnevezett, melyek előidézői a névdivat gyors változásának, valamint a hazai és nemzetközi trendek alakulásának. A különböző televíziós műsorok, hírességek, és a róluk szóló számtalan internetes hír mind befolyással van a névdivat alakulására, a becéző alakok térnyerésére. Ugyancsak globalizációs hatás a névválasztás multikulturális megközelítése. Egyre több szülő választ nevet annak mentén, hogy gyermeke később könnyedén használhassa nevét akkor is, ha egy másik országban éli életét.

A jelenlegi középiskolás korosztály körében ugyancsak kiemelt szerep jut az internetnek és a közösségi médiának. A globális társadalom számára való megfelelni vágyás hangsúlyosan jelen van életükben, így fontos számukra az onomasztikai iránymutatás, ezáltal a névízlés alakulásában is meghatározó funkciót tölthet be a névtan iskolai jelenléte.

2.4. Név és iskola

Az onomasztika XXI. századi fejlődése az alkalmazott kutatások irányába hat, így az alkalmazott névtannak mára számos területe alakult ki. A *Név és iskola* –alkalmazott névtani kategóriát Raátz Judit összegző tanulmányában (2015) használta először. Akárcsak az alkalmazott névtan további kategóriái, a *Név és iskola* is „... a névtudomány kutatási területeire építve, más tudományterületek eredményeit is fölhasználva – az inter- és multidisziplinaritás jegyében – olyan kérdéseket vizsgál, amelyek a mindennapi életben hasznosíthatók” (Raátz, 2015: 230). Ennek megfelelően a kategória magában foglalja a névtan magyar nyelv tankönyvi megjelenését, a névtan tanítását, a részdiszciplínát bemutató nyomtatott és internetes segédanyagokat, illetve az onomasztikai ismeretterjesztést.

A névtudománnyal kapcsolatba kerülő számára ez a segédtudomány többet adhat a kutatómunka eredményének sikerénél: neve által saját személyéről, múltjáról vizsgálódik, ezzel pedig a kutatás egészen bensőséges élményt nyújthat számára. Ha ez az impulzus társul az

iskolában a gyermekkori kíváncsisággal és a tananyagban rendszeresen felbukkanó névtani feladatokkal, hozzájárulhat a felnövekvő generációk anyanyelvi készségeinek bővüléséhez, nemzeti identitástudatának növekedéséhez, névtani ízlésformálódásához, nem utolsósorban pedig a jövő nyelvészeti szakembereinek kiforrásához. Ehhez azonban fontos lenne a névtan iskolai kerettantervekbe való mielőbbi bekerülése.

Ugyancsak Raátz Judit egy olyan kiadvány megjelenését szorgalmazza, mely a névtan hétköznapi előfordulását mutatja be, és mind tanórán, mind azon kívül használhatnák a diákok (Raátz 2015).

Gelegonyáné Katona Ágnes 2015-ben gimnáziumi tanulók körében, 5–12. évfolyamosokkal készített felmérést a diákok névtani ismereteiről (Gelegonyáné 2015), amelyben kérdőíves módszerrel kérdezte a diákokat mind a család-, mind a keresztnevükről. Ez a felmérés azt mutatta, hogy a diákok onomasztikai tájékozottsága alacsony, az ezt megelőző felmérés óta nem bővültek az ismereteik, dacára a tankönyvekben található számos névtani feladatnak és foglalkozásnak. Hasonló eredményre jutott Angyal (2023) a szlovákiai magyar gimnazisták névtani ismereteit vizsgálva Gelegonyáné szempontjai szerint. „Annak ellenére, hogy számos tanulmány hangsúlyozza a névtan oktatásának a hasznosságát és számtalan lehetőségét (pl. Hoffmann 1994; Liszka 1997), sőt, ma már nemcsak az anyanyelvi tankönyvekben található jó néhány névtani feladat, hanem kidolgozott névtani foglalkozások leírásához is hozzáférhetünk (Fercsik–Raátz 1995, 1996), még mindig jellemző az a meggyőződés, hogy a névtan az amúgy is túlzott méretűnek tartott tananyag valamelyik elemének a rovására tanítható csak” (Gelegonyáné 2015: W).

A névtani alapismeretek mielőbbi iskolai oktatásba való bevezetésére növekszik az igény a kutatók részéről. F. Láncz Éva 2016-ban írt tanulmányában vizsgálta, a névtudomány mely szegmensei alkalmasak arra, hogy a magyar nyelv órák tananyagának részévé váljanak. A szerző megállapította, hogy a névtan által a tanulók értékes nyelvtani tudáshoz juthatnak, tehát megfelel arra, hogy a magyar nyelv órák szerves része legyen e részdiszciplína. Fontos továbbá, hogy az iskolai évek során folyamatosan jelen legyen az onomasztika a tananyagban. Ennek több lehetőség is nyílik: az éppen aktuális tananyaghoz kapcsolódó feladatokat közösen megoldani, érdeklődéskeltő olvasmányokat együtt feldolgozni, beszélgetéseket folytatni a tanulókkal, hiszen egy, a tanulmányban említett korábbi felmérés szerint a tanulók nagyjából harmada rendelkezik információkkal saját nevükről (F. Láncz 2016).

2.5. Névtan és Nat

A kutatók oldaláról évtizedek óta hangoztatott igény másik oldala a közoktatásban való megvalósulás, ezért a következő fejezet áttekinti a névtan Nemzeti alaptantervben elfoglalt helyét. Kecskés Judit 2018-as tanulmányában még tervezetként vizsgálta az azóta bevezetésre került és jelenleg érvényben lévő 2020-as Nemzeti alaptantervet. Megállapította, hogy az alaptanterv által előírt közvetítendő értékek több ponton is rímelnek a névtan interdiszciplinaritásával (Kecskés 2018). „Pedagógiai oldalról az onomasztika megjelenítésének legfőbb érve az interdiszciplinaritás. A névtan tudományterületeket, tantárgyakat kapcsol össze, komplex ismereteket közvetít (Varga 2011: 21, Juhász 2015: 58), így teljes mértékig illeszkedik a jelenlegi nemzeti alaptanterv kompetenciafejlesztésének azon felfogásához, amely „több kompetencia egymásba fonódására” épül (Nat 2012: 10652). Kiválóan támogatja a „tudásterületeken belüli összefüggésekben tárgyalt ismereteket, a tantárgyak egymáshoz kapcsolható tanítását vagy a tantárgyi ismeretek integrációját”, amit a Nemzeti alaptanterv tervezete (Nat-terv 2018: 15) hangsúlyoz” (Kecskés, 2018: 14). A névtan tehát több aspektusból is alkalmas arra, hogy helyet kapjon a Nemzeti alaptantervben, ennek ellenére az első Nat 1998-as bevezetése óta egyikben sem kapott hangsúlyos szerepet, és az addig kiadott tankönyvekben sem sikerült visszatükrözni e részdiszciplína nyelvtudományban elfoglalt helyét.

Ugyancsak Kecskés Judit volt az, aki 2022-ben aktualizálta a legújabb tankönyvekben található onomasztikával foglalkozó feladatok számát és azok típusait. Összesen három típusra osztotta a feladatokat. „Az a) típusú ún. onomasztikai feladattal – amely valamely névtípusra és/vagy valamely névtani alapműveletre irányul – csak magasabb osztályokban (12., 9. és 6. osztályban) találkozhatnak a diákok, míg a b) típusú ún. onomasztikai ismereteket bővítő feladatokkal – amelyek fókuszában nem egy névtípus vagy névtani alapművelet áll, de megjelenít névegyedekkel egy-egy névtípust, vagy a grammatikai feladatot tulajdonneveken végzik el a tanulók – csak elszórtan pl. 6., 10. osztályban. S mondhatni hektikusan fordulnak elő a c) típusú ún. névkincset bővítő feladatok, amelyek fókuszában nem valamely névtípus vagy névtani alapművelet áll, de tartalmaznak tulajdonnevet, s ezáltal többlet ismeretet nyújtanak például egy történelmi személynévről, esetleg újabb földrajzi nevet, márkanevet, becenévtípust ismertetnek meg a tanulóval” (Kecskés 2022: 208). Ezt a felosztást követi Takács Judit (2023) is, aki az onomasztikai feladatokat a 3-6. osztályos anyanyelvi taneszközökben vizsgálta.

A fentiek alapján megalapozottnak látom dolgozatom attitűdjét és kutatásom relevanciáját, mely szerint a magyar közoktatásban helye van a névtani ismeretterjesztésnek. Bár a tulajdonnév fogalmának tanítása, és ezáltal a névtan már szerepel a 2020- as Nemzeti alaptantervben, az iskolai 9. évfolyamos magyar nyelv tankönyvben még nem található meg. A névtan – multidiszciplináris jellegéből adódóan – nemcsak a magyar nyelv órákon, de magyar irodalom, történelem, idegennyelv- órák és más tantárgyak tanítása során is hasznos tudást nyújt a tanulók számára.

3. Az anyaggyűjtésről

3.1. A helyszínek bemutatása

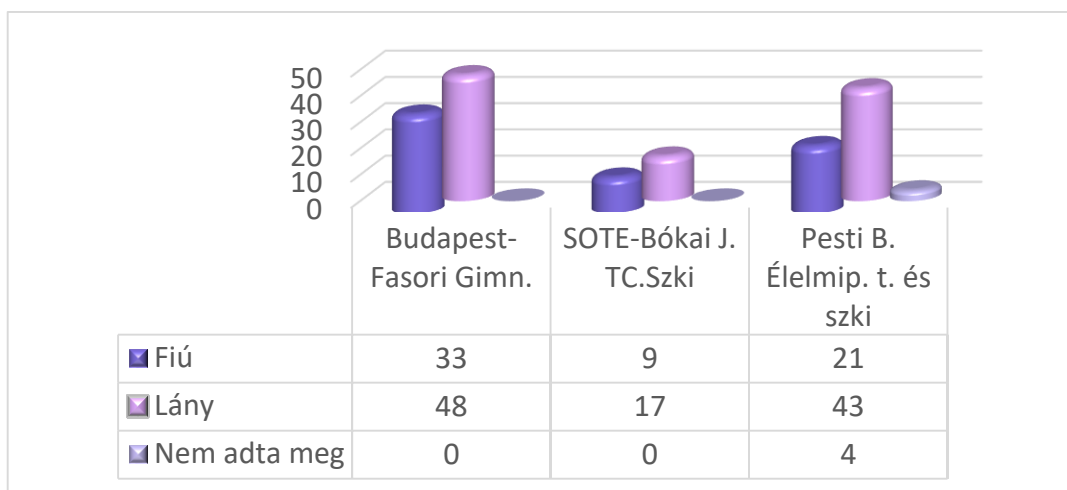
Kutatásomat három, Budapesten található középiskolában végeztem el, 9. évfolyamos diákok körében. Mindegyik osztály kerettanterveire a 2020-as Nemzeti alaptanterv vonatkozik.

A Budapest- Fasori Gimnáziumból 81 tanuló töltötte ki a kérdőívet, közülük 48 lány és 33 fiú. Az 1823 óta fennálló oktatási intézményben jelenleg négy-, illetve nyolcosztályos gimnáziumi képzés valósul meg. Az iskola Pedagógiai Programja szerint (Budapest- Fasori Evangélikus Gimnázium, Pedagógiai Program) világnézetileg elkötelezett egyházi oktatásban részesítik tanulóikat, de nem kizárólagosan evangélikus felekezetű gyermekek nyernek felvételt. Az 597, nappali tagozaton tanuló diák 21 osztályban került elhelyezésre, ezek felében tanul legalább 1 sajátos nevelési igényű személy, valamint összesen 18-an bírnak beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel.

A Semmelweis Egyetem Bókay János Többcélú Szakképző Intézményből 26, technikumi képzésben részt vevő diák töltötte ki a kérdőívet, közülük 17 lány és 9 fiú. Az intézmény 1887 óta működik, jelenlegi képzési rendszerükben 2008 óta; 2019 óta az iskola fenntartója a Semmelweis Egyetem. Nappali tagozatos technikumi képzés keretében 572-en tanulnak *egészségügyi* ágazaton. A sajátos nevelési igényű, valamint beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel küzdő tanulók számáról nem kaptam információt.

A KMASZC Pesti Barnabás Élelmiszeripari Technikum és Szakképző Iskolából pedig 68, technikumi, illetve szakképzési oktatási rendszerben részt vevő diák töltötte ki, 43-an lányok, 21-en fiúk, 4 tanuló pedig nem állapítható meg a neme, információhiány okán. 1 tanuló japán, 1 koreai állampolgár. Ez a középiskola 1953 óta képez élelmiszeripari szakembereket. Jelenleg technikumi képzés keretében *sütő- cukrászipari technikus* és *élelmiszerellenőrzési technikus* végzettséget szerezhetnek a diákok, a szakképzés pedig *pék, cukrász és édességkészítő* szakembereket képez.

Az intézmény tanulói közössége az iskola szakmai programja szerint (Közép- Magyarországi ASZC Pesti Barnabás Élelmiszeripari Technikum és Szakképző Iskola Szakmai program) minden tekintetben heterogén, ezt figyelembe véve készült a nevelési program is. A nevelési célok szintén a heterogenitást középpontba helyezve fogalmazódtak meg, a differenciált, individualizált képességfejlesztés elsődleges a tantestület számára. Az iskola nappali tagozatos képzésében mintegy 400 tanuló vesz részt, közülük 57 sajátos nevelési igényű és 96 beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel küzdő diák, akiket fejlesztőpedagógus segít tanulmányaikban.

1. ábra: Az adatközlők iskolánkénti és nemenkénti megoszlása

3.2. A kutatásban alkalmazott kérdőív bemutatása

Kutatásom az onomasztikai vizsgálatokban alkalmazott szinkrón anyagra épülő kérdőív (ld. 1. sz. Melléklet), melynek célja egy átfogó kép alkotása a tanulók nevükkel kapcsolatos ismereteiről.

Mindenekelőtt egy rövid bemutatkozással indult a kérdőív, melyben megosztottam az adatközlőkkel a kérdőív célját, valamint biztosítottam őket arról, hogy adataik biztonságban vannak. A kérdőív 27 kérdést tartalmaz, melyek több különböző aspektusból veszi górcső alá a diákok tulajdonnevükhöz fűződő ismereteit. A kérdések egy része Gelegonyáné Katona Ágnes már korábban hivatkozott, középiskolások körében végzett névtani kutatása alapján (Gelegonyáné 2015) készült, a cél a két kutatás párhuzamba állíthatósága volt. A kérdések tegező formában szerepelnek az oldottabb hangulat elérése érdekében, mely fontos volt a csoportok életkora miatt.

A kérdéscsoportok:

- 1–3.: szocio- demográfiai adatok
- 4–8.: család,- és keresztnév jelentése

- 9–12.: keresztnév származása, szülők névadási motivációi
- 13–15.: a válaszadó saját nevéhez fűződő attitűdjei
- 14–17.: Becenévre vonatkozó attitűdök
- 18–19.: Névöröklés és irodalom kapcsolata
- 20–23.: Névnep és a naptári névadás fogalma
- 24–27.: Család,- és keresztnévük angol megfelelője, alakváltozata.

4. Korpusz, kutatási eredmények

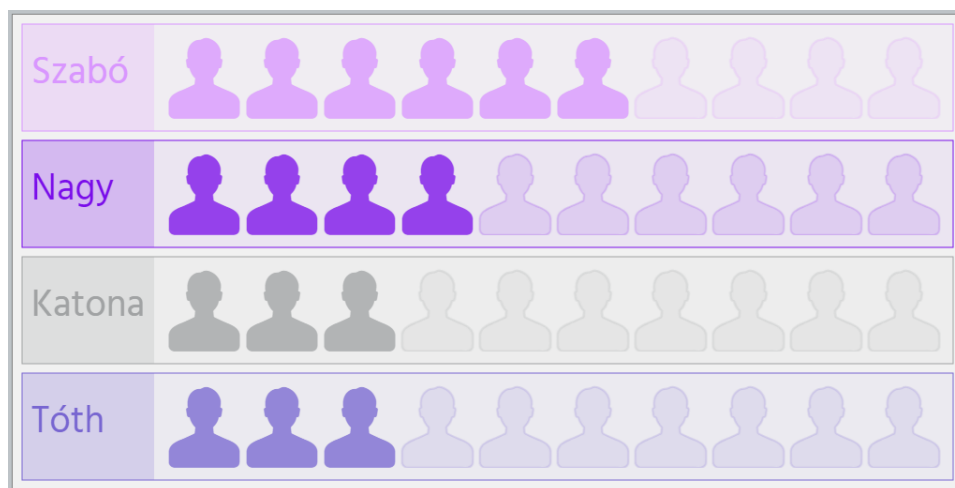
Összesen 175-en töltötték ki a kérdőívet, közülük 63-an fiúk, 108-an lányok, 4-en pedig nem árulták el nevüket, így nem megállapítható a nemük. Az anonim kitöltők indokolták, hogy a 175 tanuló közül összesen 171 család- és keresztnévet vizsgáltam végül a kutatásban.

4.1. A családnévhez fűződő ismeretek vizsgálata

A válaszadó 171 diák összesen 150 családnévet visel. 12 tanuló kettős családnévvel rendelkezik, az ő neveiket külön vizsgáltam, valamint a 2 külföldi állampolgár nevének jelentését nem vizsgáltam, attitűdjeiket azonban igen.

4.1.1. A családnevek elemzése

A kérdőívre érkezett válaszokban szereplő 150 családnéven belül 12 megterhelt szerepel, ezeket legalább 2 tanuló viseli. A legtöbben, 6-an a *Szabó* családnévet viselik, 4-en a *Nagy*-ot, valamint 3-3 személy a *Katona*-t és a *Tóth*-ot. Hajdú Mihály Családnevek enciklopédiája című munkájának adataival (Hajdú 2010: 391) összevetve látszik, hogy a jelen anyagban leggyakoribb *Szabó* családnév (6 fő) a 2010-es névviselők körében a 4. volt a gyakorisági sorrendben országos szinten. A jelen korpusz második leggyakoribb családnéve a *Nagy* (4 fő), ez a 2010-es névviselők körében a leggyakoribb családnév volt. A kérdőív harmadik leggyakoribb családnévei a *Tóth* és *Katona* (3-3 fő), ezek 2010-ben a 3., illetve a 46. leggyakoribbak voltak. A kutatásba bevont tanulók neve tükrözi tehát, hogy a felmérés leggyakoribb családnévei nagyobb megterheltséget mutatnak, akár csak a 2010-es lista leggyakoribb nevei (lásd 2. ábra). A legfrissebb, 2024-es statisztika (W) azt mutatja, hogy Magyarország leggyakoribb családnéve továbbra is a *Nagy*, ezt követi a *Kovács*, majd a *Tóth* és a *Szabó* családnevek, tehát, bár eltelt 14 év, minimális az eltérés.

2. ábra: A családnevek gyakorisága

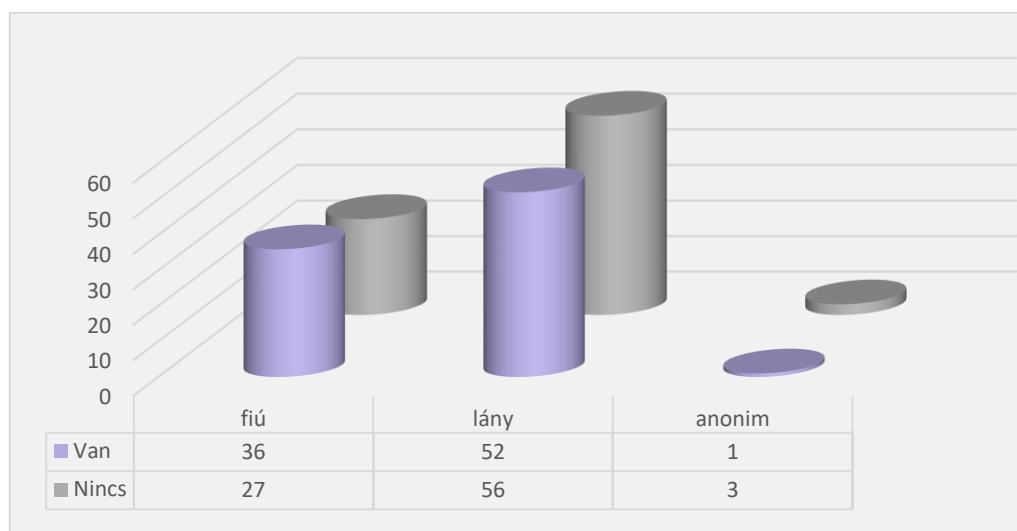
4.1.2. A családnevek jelentéstani megoszlása és annak ismerete

Arra a kérdésre, hogy „Szerinted van a családnevednek jelentése?” 89 diák, közülük 52 lány és 36 fiú és 1 anonim adott igenlő választ, vagyis a kitöltők 51%-a úgy gondolja, van jelentése a családnevének, míg 86-an, 56 lány, 27 fiú, 3 anonim, vagyis 49%-uk szerint nincs. Ez az eredmény összecseng Gelegonyáné Katona Ágnes 2015-ben készült felmérésének eredményével: „A tanulók először arra a kérdésre válaszoltak, hogy szerintük van-e a családnevüknek jelentése. A válaszok fele-fele arányban oszlottak meg: 105 fő szerint nincs, 103 fő szerint van” (Gelegonyáné 2015: W).

5 tanuló is volt, aki egészen részletes magyarázatot adott neve jelentésére (pl. *Kardos*- „harcias természetű. szigorú rendet tartó. Zsémbes, aki sokat veszekszik”; *Katona*- „A katona a balkáni nyelvekben elterjedt, tisztázatlan eredetű *katun* (tábor, szállás, tanya) szóból ered; valószínűleg egy katonalegény (tábori legény), katonavitéz (tábori vitéz) típusú összetételből önállósulva vette fel a harcos jelentést”).

Az ötödik kérdés válaszaiból kiderül, hogy a 89 tanulóból 66-an igyekeztek jelentésmagyarázatot adni (38%), közülük 56 tudta helyesen családnevét összekapcsolni köznévi jelentéssel, ez az összes adatközlő 32%-át jelenti. Gelegonyáné Katona Ágnes kutatásában a kitöltők 36%-a adott valamilyen jelentésmagyarázatot, és 29% volt, aki helyesen tudta, tehát közel egyező a két eredmény. 6-an téves megállapítást tettek: *Nász*- „Nász mint nászjé”, *Domokos*- „Állítólag van egy görög falu is amit így hívnak, de ez úgy tudom hogy valószínűleg még az ősatya keresztnéve volt és ez alapján a család fiait és lányait így tudták megállapítani hogy melyik családba tartoznak és így megragadt rajtuk ragadványnévként”, *Jeskó*- „Egy auto marka”, *Tatár*- „hogy valamelyik felmenőm Tatár volt”, *Sikari*- „Myertes csodalatos”, *Dávid*- „Erő”.

Bár válaszadási lehetőségként nem szerepelt, 23-an úgy nyilatkoztak, úgy gondolják, a családnevüknek van jelentése, de nem tudják azt. 1 tanuló nem válaszolta meg a kérdést, 2 tanuló külföldi családnevet visel, 1 pedig összetett családnevet visel, mely egyik felének helyesen ismeri a jelentését, a másikat nem tudja (lásd 3. ábra).

3. ábra: a családnevek jelentéstani megoszlásának ismerete

4.1.3. Transzparencia

A családnevek transzparenciája azt jelenti, hogy a köznévből tulajdonévvé vált családnevekben nincs szemantikai módosulás (pl. orosz > Orosz) vagy az egyértelmű szemantikai szerkezet (pl. erdő > Erdei) lehetővé teszi a köznévi jelentés felismerését.

A névtípusok szemléltetése

Etnonima	<i>Horváth, Németh, Orosz, Szlovák, Tatár, Török, Tóth</i>
Apanévi	<i>Ambrus, Balázs, Bóday, Dávid, Domokos, Elek, Elekes, Farkas, Fülöp, Gálfi, Győrfi, Jancsó, Kása, Máté, Pető, Zsiga</i>
Helynév(i származék)	<i>Bajnóczi, Bánhegyi, Büky, Ercsey, Erdei, Gersényi, Gurbai, Győri, Harangi, Hortobágyi, Kalotai, Kóródi, Kuti, Lasztóczi, Lendvay, Mácsai, Macsári, Medvei, Mocsár, Rózsavölgyi, Szalai, Szigeti, Szőnyi, Tényi, Tornai, Ungvári, Víz</i>
Tulajdonságnév	<i>Bujdosó, Dicső, Kiss, Komoly, Kopasz, Nagy, Oldal</i>
Foglalkozásnév	<i>Bíró, Csizmadia, Erdős, Hegedűs, Huszár, Kanalas, Kardos, Katona, Kovács, Kurucz, Lakatos, Lovas, Mészáros, Molnár, Papp, Pelyvás, Pintér, Répás, Seres, Sipos, Soltész, Sövegjártó, Sütő, Szabó, Szántó, Varga</i>

Több kategóriába is illeszkedő	<i>Berki, Vass, Nász, Vánkos, Malomka, Torma</i>
---------------------------------------	--

1.sz. táblázat

Nem transzparens nevek (amelyek jelentős hangtani, alaktani módosuláson mentek végbe, vagy nem magyar köznévi származékok): *Anga, Bacsó, Báncs, Bauer, Berecz, Borzován, Botta, Bruckner, Bucella, Dankó, Dudinszky, Dupcsák, Elmauer, Farszky, Fizel, Gellár, Góczán, Heindl, Herfort, Holczinger, Jeskó, Koller, Kónya, Kozma, Lebed, Málits, Marik, Mátó, Maurer, Mocsel, Narancsik, Nátuly, Novák, Orczán, Petrik, Sikari, Surin, Támba, Urbin, Usztics, Vidovszky, Vojth, Nguyen Ngoc, Ruzic, Yoshimura*

Kettős családnevek: *Dozet Tarlós, Gróf-Császy, Ionita-Szabó, Kendeh Kirchknopf, Kis Nataly, Mádi-Nagy, Orosz-Katz, Saághy Radványi, Sárosi-Szász, Szabó-Brassai, Vass-Jászai, B. Kiss*

A vizsgált csoportokból 109 tanuló transzparens, azaz a tulajdonnévben morfológiai, hangtani torzulás nélkül felismerhető a név alapjául szolgáló közszói családnévvel rendelkezik, annak jelentésével 44 adatközlő van tisztában. 51-en tévesen állapították meg, 14-en pedig azt írták, nem tudják, mi a jelentése. A transzparens családnevek köznéből származnak, így meglepő, hogy nem ismerték fel azt pl. *Hegedűs, Mészáros, Kása* családnévben a foglalkozásnevet és az étel/növénynevet.

A transzparens nevek között 40 foglalkozásnév, 29 helynév(i) származék, 19 apanév, 10 tulajdonságnév, valamint 11 etnonima szerepel.

Ugyancsak jelentőséggel bír a népnév meghatározása is. Ebben Rácz Anita vonatkozó cikkében található értelmezésére támaszkodtam, amely a mai nyelvhasználók népnév- fogalmát határozza meg, igazodva a korcsoporthoz. „A mai nyelvhasználó számára a népnévi lexémák jól körülhatárolható csoportját adják a magyar szókincsnek: bizonyos többé-kevésbé pontosan meghatározható tulajdonságokkal bíró embercsoportnak, egy népnek, ethnikumnak a megjelölésére szolgálnak” (Rácz 2013: 7).

Mivel a névtípusok közül a foglalkozásnév definiálása eltérő a kutatók körében, így fontos rögzíteni, jelen dolgozatban mi tartozik ebbe a kategóriába. Mivel Gelegonyáné Katona Ágnes tanulmánya nem említ ilyen jellegű szelekciót, így Schrim Anita egyetemisták és idősebb adatközlők körében készített hasonló felmérésével (Schrim 2016) hasonlítottam össze kutatásom ezen pontját. Az abban foglaltakhoz képest szélesebb körben gyűjtöttem az egyes családneveket a korpuszból, azaz foglalkozásnévnek tekintettem a tisztségre utaló neveket

(Bíró, Soltész) is. Slíz Mariann cikkében (Slíz, 2016: 55) kiemelte, hogy a tíz leggyakoribb foglalkozásnév az összes névadási motivációs típushoz mért aránya 44,8% volt, jelen felmérésben ez az arány 27,3%. A Szabó családnév 2007-ben is a 4. helyen állt a foglalkozásnévi eredetű családnevek gyakorisági listáján, jelen felmérés résztvevői között ez a leggyakoribb családnév mind a teljes korpusz, mind a foglalkozásnévi eredetű nevek közül, mivel 6-an viselik, további 2 diáknak kettős családneve közül ez az egyik (Szabó- Brassai, Ionita- Szabó). Összességben megállapítható, hogy a tanulók számára a családnév elszakad a köznévtől, talán a grammatika oktatásunk kategorizáló szemlélete is hozzájárul ahhoz, hogy a tulajdonnév-köznév közötti kapcsolatot a jelentésben a tanulók nem veszik észre. Másfelől a felismerést gátolja a foglalkozásnévi eredetű rétegben a névadás alapját képező mára kihalt mesterség (pl. *Csizmadia, Sövegjártó, Soltész*). A kettős családnevekben pedig a szemantikailag transzparens nevek kapcsolódása jellemzően nem transzparens elemekkel.

4.2. A keresztnévhez fűződő ismeretek vizsgálata

Keresztnévünk nyelvünk kialakulása óta gyarapszik, A Nyelvtudományi Kutatóközpont havonta frissíti az anyakönyvezhető utónevek adatbázisát. Eszerint 2023-ban 2607 lánynév és 1963 fiúnév közül választhattak születendő gyermeküknek a szülők (Raátz Judit 2024: W). Érdekes adat, hogy 2013-2022 között összesen 571 női név került bejegyzésre, ennek csupán 54%-a új név, 40%-a valamilyen névalak, további 5% pedig kettős név részeként kapott új formát (elhangzott Raátz Judit előadásában az Alkalmazott Név kutatás szimpóziumon 2023).

A 171, nevét vállaló személyből ketten külföldiek, és összesen 122 keresztnévet viselnek.

4.2.1. A keresztnévek jelentésének ismerete

A 175 kitöltő közül 129-en (88 lány, 40 fiú, 1 anonim) úgy gondolták, van keresztnévüknek jelentése, ez az adatközlők 73%- át jelenti (lásd 4. ábra). Ez az eredmény valamelyest magasabb, mint Gelegonyáné Katona Ágnes kutatásában (Gelegonyáné 2015), ahol ugyanez az arány 64% volt. 46 fő, 20 lány, 23 fiú, 3 anonim úgy gondolja, nincs keresztnévének jelentése.

Összesen 75-en helyesen tudják keresztnévük szemiotikáját. Ehhez a kérdéshez is érkezett olyan válasz, mely azt tükrözi, a kitöltő korábban is foglalkozott már nevének jelentésével (Emma- „Az Irma névből ered, germán eredetű, és Irmin a zivatar démona volt, máshol azt

mondják azt jelenti, hogy nagyság”, Viktor- „nekem mindig azt mondták, hogy a Viktor az angol Victory szóból kaptam ezért egy győztes vagyok”).

60 tanuló fűzött sajátos jelentésmagyarázatot nevéhez, amelyek nem voltak kapcsolhatók a Keresztnevek enciklopédiájában (Fercsik–Raátz 2009) közölt szócikkekhez, illetve a Nyelvtudományi Kutatóközpont Utónévkeresőjének adataihoz. Érdekes jelenség, hogy ebben a csoportban keletkezett több, hosszan kifejtett válasz is, összesen 8.

- *Bíborka*- „egy tengei csigából kinyert drága színt jelent, jelképesen hatalmat vagy nemesi származást”,
- *Benjamin*- „József Testvére volt aki ellopta a serleget és ezzel gazdaggá tette a családját”¹).

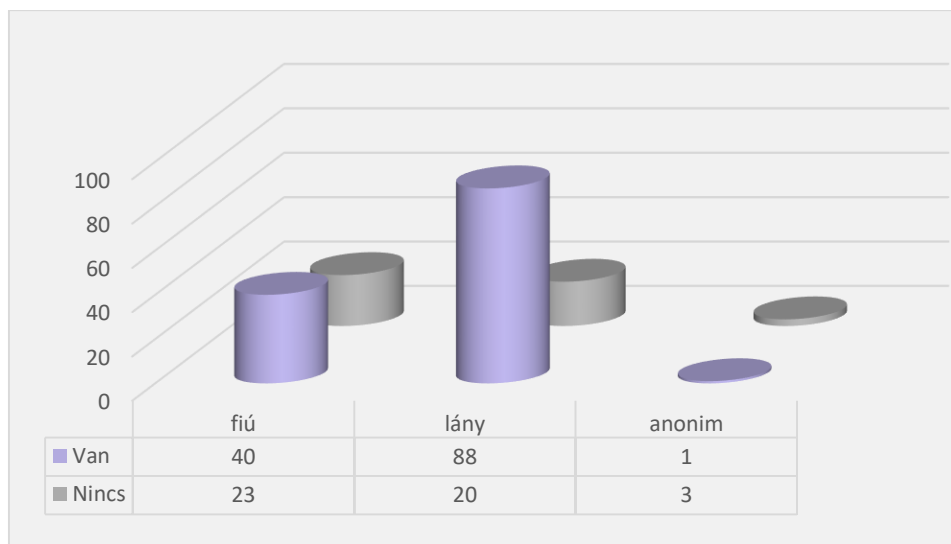
Azok a diákok, akiknek kettős keresztnéve van, egy kivétellel mindannyian csupán az első nevük jelentését írták le, feltételezhetően azért, mert ezt a nevet használják a mindennapokban. A tanulók szintén egy kivétellel mind úgy nyilatkoztak, hogy tetszik nekik a saját nevük. Az ő neveik:

Attila József, Cintia Stefánia, Hanna Dóra, Ilona Janka, István Barnabás, Kiara Hanna, Lara Bianka, Mira Zsóka, Noémi Panna, Sarolta Izabella, Tamás Dominik, Virág Luca, Zita Veronika.

A családnevekhez hasonlóan ennél a kérdésnél is születtek olyan válaszok, mely szerint bár úgy gondolják, van keresztnevüknek jelentése, nem tudják, mi az. Összesen 24 tanuló nyilatkozta ezt, a következő nevekről: *Ábel, Andor, Balázs, Dániel, Debóra, Dominik, Dorina, Gabriella, Hanna, István Barnabás, Kiara Hanna, Kornélia, Krisztina, Lara, Levente, Luca, Milán, Nándor, Napsugár, Szintia, Tomi, Zita, Zsófia.*

Az egyetlen „sokat mondó” név közülük a *Napsugár* volt, amelynek a névhasználó tudatában nincs kapcsolata a közszóval.

¹Az idézetekben a tanulók helyesírását nem javítottam.

4. ábra: A keresztnévek jelentéstani megoszlása

4.2.2. A keresztnévek gyakoriságáról

A leggyakoribb lány keresztnévek a kitöltők körében: *Luca* (5 fő), *Zsófia* (5 fő), *Anna* (4 fő), *Alexandra* (3 fő), *Krisztina* (3 fő), *Petra* (3 fő). A Keresztnévek Enciklopédiájában (Fercsik- Raátz, 2006: 562) megtalálható adatok közül 2006- ban ezek a következő helyeken álltak: a *Luca* 17., a *Zsófia* 4., az *Anna* az 1., az *Alexandra* a 16., a *Krisztina* 37., és a *Petra* a 7. leggyakoribb nevek voltak. Az évválasztás oka, hogy a megkérdezett tanulók jellemző születési éve ez.

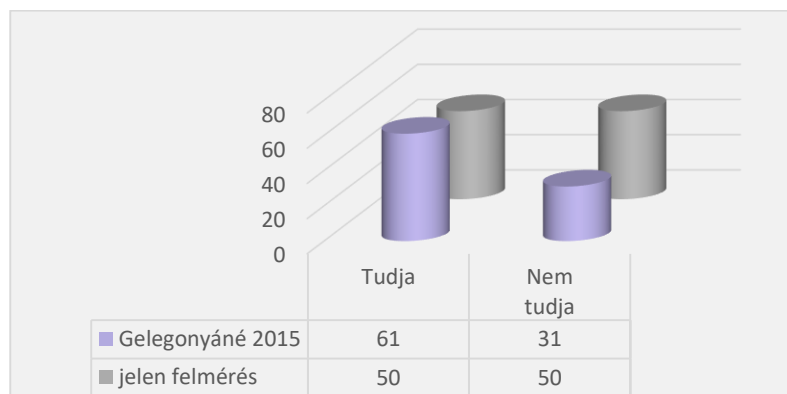
A korpusz leggyakoribb fiúnevei: *Ábel* (4 fő), *Dániel* (4 fő), *András* (3 fő), *Balázs* (3 fő), *Nándor* (3 fő). Összevetve a 2006-os Keresztnévek Enciklopédiája (Fercsik–Raátz, 2006: 556) adataival, differencia látszik a két névlista között. Az *Ábel* az 57. leggyakoribb név volt abban az évben, a *Dániel* a 4., az *András* 22., a *Balázs* 7., és a *Nándor* pedig fel sem került a 100 leggyakoribb név közé. A fenti adatok erős kontrasztban állnak egymással, érdemes ezt megfigyelni annak tükrében is, hogy az adatközlők életkoruknál fogva éppen 2006-ban, vagy akörül születtek.

A 171, nevről nyilatkozó adatközlő összesen 121 nevet visel, közülük 108 lány 79 lánynevet, 63 fiú pedig 42 fiúnevet. A lánynevek terheltsége 1,3, a fiúneveké 1,5. Ezek az adatok arányaiban hasonlóak Gelegonyáné Katona Ágnes eredményeivel (Gelegonyáné 2015), ahol 208 diák visel összesen 117 féle nevet, közülük 56 fiú 111 félét, 97 lány 61 félét. Jelen kérdőív eredményei alapján is helytálló az a megállapítás, hogy több lánynev van használatban, mint fiúnév, ez pedig részben annak köszönhető, hogy a lánygyermekes esetében a szülők számára fontosabb szempont a név egyedisége, mint a fiúnál (Gelegonyáné 2015), másrészt

annak, hogy a női nevek rendszere nyitottabb, a 21. században kevésbé kötik meg a névöröklés, naptári vagy felekezeti névadás motivációi.

4.2.3. Névadási motivációk

A következő kérdés így szólt: „Tudod-e, miért ezt a nevet választották neked a szüleid?” Gelegonyáné Katona Ágnes kutatásában (Gelegonyáné 2015) a diákok 61%-a válaszolta azt, hogy tudja, addig a jelen felmérésben 88 diák, azaz a kitöltők 50%-a tett így.

5. ábra: Névadási motivációk

A névadási motivációk igen változatosak, azonban kiemelendő, hogy 27-en (31%) azt válaszolták, azért kapták a nevüket, mert szüleiknek ez tetszett. Ez az adat megegyezik a Gelegonyáné Katona Ágnes (Gelegonyáné 2015) felmérésében találhatóval, ahol ez az arány szintén 31% volt. Számos tanuló szívesen osztotta meg hosszabban szülei névadási indítékait. Néhány példa:

„Először Annának akartak hívni, de túl sokan nevezték akkor Annának a lányait, ezért lettem Hanna. A Dórát azt, nem tudom miért kaptam”,

„AZ Ilonát az apukám anyukája után kaptam, a Jankát pedig apukám és anyukám összekevert neve, mivel apukém János (Jan-csi), anyukám pedig Katalin (Ka-ti), és így lett = Jan-ka”, „mert fiu lettem volna és a testverem AnnaSára lett volna én meg Balázs és amikor kiderült hogy lány vagyok leválasztottak az első nevet”), valamint többen írtak kisebb, a családjukra vonatkozó, bensőséges információmorzsát („Dédapám után kaptam a nevemet, mert szüleimnek nagyon tetszett és mert nagyon jó ember volt”, „nehéz születésem volt amiatt mert hamarabb születtem mint kellett volna ezért kaptam ezt”).

A japán, illetve koreai állampolgár tanulók is mindketten megosztották nevük nem mindennapi történetét: *Rei*- 'Kívánom, hogy fényes életet élj', *Tram*- „azért, mert apukám volt barátnőjét is így hívták és az egy ősi hajtűző amit régen a királynők hordtak”.

4.2.4. Irodalmi-kulturális névadási motivációk

Gyermekáldás esetén a szülők sokszor hosszas megbeszéléseket folytatnak, gyűjtőmunkát végeznek annak érdekében, hogy megtalálják kisbabájuk számára a minden számukra fontos szempontból legmegfelelőbb keresztnévet. Névadási szokásainkban szerepet játszhat egy-egy, a névadó életében jelentőséggel bíró irodalmi mű, esetleg film, rajzfilm. Az anyakönyvezhető nevek adatbázisába is számos olyan név kerül bejegyzésre időről időre, melyeket valamilyen népszerű könyv, film, vagy tv sorozat szereplői inspiráltak.

A „Van-e tudomásod róla, hogy a keresztnéved előfordul valamelyik könyvben, filmben, rajzfilmben vagy sorozatban?” kérdésre mindössze 2 tanuló volt, aki azt válaszolta, valamilyen műből kapta nevét (*Ábel*- „Mert a szüleim egyik kedvenc Bibliai történetébe szerepel ez a név”, *Kata*- „egy film miatt anyámnak a kedvenc szereplőjét is így hívták ezért lettem Kata”), azonban 70 tanulónak ugyan van tudomása arról, hogy valamilyen műben (könyv, film, sorozat, rajzfilm) megjelenik a neve, de ezek a válaszok arra engednek utalni, hogy az adatközlők félreértelmezték a kérdést, hiszen itt is a szülők névadási motivációjának kutatása lett volna a cél.

Másfelől pedig egészen eklektikus válaszok születtek, a helytelen értelmezés ellenére szembeötlően elgondolkodtak a kérdésen, ennek eredménye egy holisztikus irodalmi merítés lett: 11 tanuló a Bibliát említi, ezen kívül változatos műfajok fordulnak elő az operától a gyerekkönyvön át a televíziós kabaréig (pl. Geronimo Stilton, Csokonai Vitéz Mihály művei, Rómeó és Júlia, Harry Potter, Mucsi Zoltán, Dóra a felfedező, Sarolta Királynő, Jane Austen, Jégvarázs). 30 tanuló nem írt konkrét műcímet, 10-en válaszolták azt, hogy nem tudják a mű címét. Egy tanuló egy színésznő nevére asszociált sajátja kapcsán, amelyet szintén kizárhatunk, hiszen a film nem a születése előtt készült, az említett színésznő már a tanuló születése után vált ismertté (Lily- „*A 'to the bone'-ba játszik Lily Collins*”).

Ugyanakkor elmondható, hogy olykor a félreértett kérdés is hozhat eredményt, hiszen ennek okán a rendhagyó tanóra egyik beszélgetési témáját a névadási motivációk adták.

4.2.5. Névöröklés

A diákok közül önbevallás alapján 17% örökölte a nevét, 72% -uk nem öröklés útján kapta, 11%-uk pedig nem tudta megállapítani, örökölte-e; ez a szám meglehetősen magas életkoruk és a névöröklés fogalma kapcsolatának tükrében. 2 tanuló helytelenül ítélte meg, örökölte-e a nevét, egyikük egy ismerősről kapta, másikuk, a már idézett koreai lány édesapja volt barátnőjéről.

Szignifikáns eltérés mutatkozik a nemek között, mivel az örökölt névvel élő gyerekek 40%-a lány, a fiúké pedig 60%. Ez a különbség összefügg azzal, hogy a női névadás, a női nevek állománya minden nyelvtörténeti korszakban nyitottabb rendszert alkot a férfiakénál, s érzékenyebben reagál a divatjelenségekre. Míg a lányok közül 5-en nagyszülőtől (*Ágnes, Ilona Janka, Júlia, Lídia, Zita*), 4-en édesanyjától örökölték a nevüket (*Biborka, Zsófia, Krisztina, Krisztina*), addig a fiúk 2-en nagyszülőtől (*András, István*), 11-en édesapjuktól (*Gábor, Kristóf, Kornél, Tamás, Zoltán, Dániel, Viktor, Krisztián, Ferenc, Sándor, Tamás*), valamint ketten kettős keresztnevükből a másodikat (*Márton Sándor, Attila József*).

3 fiú (*Antal, István, Tamás Dominik*) és 1 lány (*Zita*) többgenerációs nevet visel.

4.2.6. A keresztnévek attitűdvizsgálata

Számos oka lehet annak, miért azt a keresztnévet kapjuk szüleinktől, amit. Ez a név születésünk pillanatától egészen a halálunkig elkísér minket, így kiemelt jelentőséggel bír az ahhoz fűződő viszonyunk. A kérdőívet kitöltő tanulók nagy többsége, 86 %-a (155 fő) nyilatkozott úgy, hogy tetszik neki saját neve.

A fennmaradó 14%-nyi diák (20 fő) változatos okokat hozott fel ellenérzéseire. Hárman a becéző formákra panaszkodtak („A Sára túl komoly, de a Sári túl gyerekes”, „Mert mindenki rosszul mondja és a becézése sem tetszik(lili)”, „nem lehet becézni”). Ketten a név angol megfelelőjével kapcsolatban fogalmaztak meg ellenérzést (Zsombor- „Ronda név és angolul egyáltalán nem tudják kimondani”, Tram- „mert furán hangzik és sokan pizskálnak érte és angolul azt jelenti hogy villamos”). De indokként hozták még többen, hogy a nevük túl komoly, vagy éppen komolytalan hangzású, és volt, akit az zavar, hogy túlságosan ritka a neve (Patrícia). Az attitűdöt tehát ennél a generációnál a név hangalakja mellett a szocio-kulturális beilleszkedés (l. a felnőtt társadalomba vagy más nyelvű közösségbe) is alakítja.

A következő kérdőpontban a névadási indíték és a név iránti attitűd kapcsolódott össze, miszerint adná-e tovább a nevét gyermekének. A 175 diák közül, annak ellenére, hogy a túlnyomó többség kedveli a nevét, csupán 48 fő, ebből 22 lány, 26 fiú (27%) adná szívesen saját gyermekének örökölni. Annak ellenére, hogy nem tetszik 2 főnek a saját neve, mégis szívesen adnák nevüket jövőbeli gyermeküknek, előrevetítve ezzel a rendhagyó névtani óra egyik témáját.

4.2.7. Becenevek, becéző nevek

A becenevek kiemelt szerepet játszanak életünkben. Egy-egy kedves megszólítás új szintre emelhet egy kapcsolatot, új alapokra helyezhet egy fontos beszélgetést. Becenév és becéző név között azonban különbséget kell tenni. Becenévnek minősül minden olyan névforma, amely az egyén nevének valamilyen alakváltozata, hangulattól és funkciótól függetlenül (Hajdú 2003: 639). Ezzel szemben a becéző név olyan névforma, melynek a célja kifejezetten a kedveskedés, a bensőséges kommunikációs légkör megteremtése.

A kérdőívet kitöltő diákok túlnyomó többségének is van saját elmondása szerint beceneve, 130 fő (74%) legalább egy becenévi alakot megnevezett. Más kérdés, hogy válaszaikból ítélve többen nincsenek tisztában a *becenév* és *becéző név* és *ragadványnév* fogalmával, annak ellenére, hogy a magyar nyelv szófajtani tananyagának része a 2020-as Nat szerint is a tulajdonnév fogalma és a személynév fajtáinak alapos ismerete.

Magyar nyelv 6. (A) - I. SZÓFAL

nkp.hu/tankonyv/magyar_nyelv_6_nat2020/lecke_01_008

Startlap - Hírek, időjárás... Belépés a Facebook... Google Morphologic - Kez... Gmail YouTube Térkép Rectori Hivatal

8. A tulajdonnév fajtái

Keresés a könyvben

A KÖNYV TARTALMA

A LECKE TARTALMA

Dóri naplója

1-3. feladat

A TULAJDONNEVEK

SEMÉLYNEVEK

4. feladat

ÁLLATNEVEK

FÖLDRAJZI NEVEK

CSILLAGÁSZATI NEVEK

INTÉZMÉNYNEVEK

Személynevek

A személyneveknek több alcsoportjuk van:

- A **családnév**. A szüleinktől örökölt családnév vagy vezetéknev (Arany, Jókai, Fazekas, Kiss, Szabó) a családhoz tartozást jelöli. Ez szerepel első névként hivatalos iratainkban (ellenőrző, bizonyítvány, diákigazolvány).
- A **keresztnev**. A hivatalos iratokban a családnév után szerepel a szüleinktől kapott keresztnév vagy utónév (János, Mór, Mihály, Erzsébet, Zsuzsanna). Így szólítanak ismerőseink, tanáraink, a közvetlen környezetünkben élők. Többeknek két keresztnévük is van (Mária Lujza, Ferenc József, Julianna Éva).
- A **becenév**. A szüleinktől, rokonainktól, barátainktól kapott kedveskedő becenevünket általában a keresztnévből képzik (Krisi, Stofi, Zsuzsika, Zsuzska, Zsú). De családnévből is lehet becenev (Kovács – Kovi, Szederkényi – Szedi, Gulyás – Gulyi, Fischer – Fisi).
- A **ragadványnev**. A ragadványnev eredetileg az egy közösségben azonos személynevű emberek megkülönböztetésére szolgált (Sánta Kovács János, Kopasz Kovács János). De híres magyarok ragadványneveit is ismerjük (Könyves Kálmán, II. Vask Béta, Csokonai Vitéz Mihály).

14-en különböző becéző vagy ragadványneveket írtak, mint becenev (Bubi, Bubó, Jona, Cseresznye, Mancsi, Lonci, Anya csavar, három lábú, Yeti, Szanyi, Struc, Nusi, Süti, Szancs).

90 diák beceneveket adott meg, de volt 2 tanuló, aki példák helyett azt válaszolta: sok van. 8 tanuló olyan becenevet használ, amely a családnévből keletkezett (Szlovi, Répuci), de iskolai környezet lévén ez nem rendhagyó. Az adatközlők körében nem jellemző, hogy becenev gyanánt ragadványnevet írtak volna, egy- egy esetben található ilyen a felsorolások között. Egy lány viszont hosszan kifejtette ragadványneve származását: „Sok van... Zozz, Zuzu, Zozi(a nyuszimat így neveztem el, a Zaziból, és úgy tűnik rámragadt:), Zuzz meg még pár frappáns-változat”. Mindössze 1-1 tanuló volt, aki becenevként a keresztnév angol alakváltozatát, vagy angolos írásmódú ragadványnevet adott meg (Tamás- Thomas, Levente- Yeti).

Jellemzően a családtagok, barátok szólítják beceneveiken a megkérdezetteket, 16 tanuló azt nyilatkozta, őt *mindenki* valamilyen becéző névalakkal szólítja meg, 5-en kiemelték, hogy a tanáraik is becenevükön szólítják meg őket. Egy tanuló, bár korábban azt válaszolta, van beceneve, azt írta, hogy *senki* nem szólítja azon a néven. Tehát a becenev - és teljes név más nyelvi alakváltozatainál tapasztalt jelenségek szintén megerősítették, hogy a rendhagyó névtanóra feladati közé bekerüljön a alakváltozatok tárgyalása.

4.2.8. Névnapi

A kérdőív következő kérdéscsoportja a névnapiokról, illetve a naptári névadással kapcsolatos ismereteket tárta fel. Egészen az ómagyar korba vezet vissza a naptári névadás hagyománya a magyar kultúrában, mint névadási motiváció. A naptári névadás szerint az

újszülött azt a nevet kapja, amelyik a születése vagy keresztelésének napján van. Gyakran találkozhatunk e hagyománnyal a híradásokban manapság is, igaz, némi módosítással: inkubátorokban hagyott babák rendszeresen azt a nevet kapják, amely megtalálásuk napján előfordul a naptárban.

175 tanulóból 148-an írták, hogy tudják, mikor van a névnapjuk, ideértve a 2 külföldi állampolgárt is, pedig sem a japán, sem a koreai kultúrában nincs jelen a névnap ünnepe. Ezen tanulók közül 110-en írták azt, hogy megünneplik. Ez az adat némileg elmarad a Gelegonyáné Katona Ágnes felmérésében olvashatóval, ahol ugyanez 77%-ot mutatott (Gelegonyáné 2015).

Igen csekély azonban azok száma, akik tudják, mit jelent a naptári névadás fogalma. Mindössze 14-en írták, hogy ismerik a fogalmat, 12-en tudták helyesen azt. Ez az összes válaszadó 7%-a. A 2 rossz válasz a következő volt: „mindennapnak van egy szentje és az alapján választják ki a neveket”, valamint „Azt jelenti, hogy a névadásnál a legfőbb szempont, hogy mikor lenne az illető névnapja”. Senki nem jelezte, hogy nevét naptári névadás útján kapta volna. Összegzésként elmondható, hogy fordítottan arányos a névnap ünneplése a naptári névadás motivációjával a jelen korban.

5. Angol névalakok

A NAT 2020-ban a 9-12. évfolyamon a Magyar nyelv és Irodalom tanulási területen többek közt a következő célt fogalmazza meg: „7. felismeri és megnevezi a magyar és a tanult idegen nyelv közötti hasonlóságokat és eltéréseket” (Magyar Közlöny 2020/17: 310).

Ez a pedagógiai cél is irányította, hogy lehet része a magyar nyelvi kérdőívnek a diák által tanult idegen nyelvi (angol nyelvi) jelenség.

A kérdőív több kérdésére időről időre található olyan válasz, amelyből kitűnik, van olyan diák, akit foglalkoztat neve angol megfelelője. Van, aki azért nem szereti a nevét, mert nincs angol alakváltozata, van, aki emiatt nem adná a saját gyermekének örökölni. Az utolsó kérdéskör azt kutatja, tisztában vannak-e a tanulók család- és keresztnévük angol megfelelőjével.

25 tanuló válaszolta azt, hogy tudja családneve angol alakváltozatát. Sajnos többen hibáztak a válaszadásban közülük, 2 tanuló a keresztnévét fordította le („Katona- Petra”, „Komoly- Florian, Flo”), 3 tanuló rosszul fordította („Kiss- Kiss(Csók)”, „Soltész- Soltesz”, „lebed-theodor”), illetve 3 diák kettős családneve közül csak az egyiket tudta („Ionita- Szabó- Tailor”, „Kis Nataly Zsofi- Nataly Zsofi Little”, „Sárosi- Szász- Sárosinak nincs de a Szász az Saxon”), 17-en némi helyesírási-, illetve ragozási hibával bár, de helytálló fordítást írtak. Az összes

kitöltőhöz viszonyítva ez nagyon alacsony, mindössze 10%-os arány, ha figyelembe vesszük, hogy az összes tanuló legalább egy feléve angol nyelvoktatásban részesül, de általános iskolai tanulmányaik során is találkozhattak a nyelvvel.

Az adatközlő családneve:	Családnevének angol fordítása (A tanulók válasza):
<i>Bujdosó</i>	<i>Hidden</i>
<i>Dicső</i>	<i>Glorious</i>
<i>Farkas</i>	<i>Wolf</i>
<i>Ionita-Szabó</i>	<i>Tailor</i>
<i>Katona</i>	<i>Petra, Soldier</i>
<i>Kis Nataly Zsofi</i>	<i>Nataly Zsofi Little</i>
<i>Kiss</i>	<i>Kiss(Csók)/Small</i>
<i>Komoly</i>	<i>Florian, Flo</i>
<i>Kovács</i>	<i>Smith</i>
<i>Lebed</i>	<i>Theodor</i>
<i>Maurer</i>	<i>Bricklayer</i>
<i>Nagy</i>	<i>Big, Great</i>
<i>Oldal</i>	<i>Side</i>
<i>Pintyőke</i>	<i>Chaffinch</i>
<i>Sárosi-Szász</i>	<i>Sárosinak nincs de a Szász az Saxon</i>
<i>Soltész</i>	<i>Soltes</i>
<i>Sütő</i>	<i>Oven</i>
<i>Szabó</i>	<i>Tailor, Taylor</i>
<i>Török</i>	<i>Turk, Turkish, Turkman</i>
<i>Yoshimura</i>	<i>lucky village</i>

2. sz. táblázat

64 tanuló azt írta, nincs családnevének angol megfelelője. Ezek a nevek jellemzően valóban nehezen fordíthatók, túlnyomó többségében valamilyen népnévi-, vagy (magyar) helynévi eredetű családnevekről van szó; de akadnak köztük tőszavak, főnevek vagy melléknevek is, melyek megfelelője az angol nyelvben gyakori, például *Smith*, vagy *Bald* (*Kopasz*, *Kovács*).

A fenti feladat alkalmat adott arra is, hogy a tanulók felfedezzék a családnevek kialakulásában működő nyelvi univerzálékat. Foglalkozásnévi, apanévi, valamint tulajdonságnévi származékok is szerepelnek a korpuszban származék, mint a *Szabó- Tailor*, *Mauer- Kőműves- Bricklayer*, *Nagy- Great*.

A keresztnévük angol alakváltozatával sokkal többen vannak tisztában. 73 tanuló válaszolta azt, hogy tudja, azonban válaszaik ennél összetettebbek. 3 tanuló nem az elvárt

fordítást írta, vagy félreértelmezte a kérdést (Zsófi- „Nataly (Amerikai nevem van)”, Roland- „wedding gift”, Ábel- „Abel”).

A kitöltő keresztnéve:	Keresztnevének angol alakváltozata (a tanulók válaszai):
<i>Ábel</i>	<i>Abel</i>
<i>Ádám</i>	<i>Adam</i>
<i>Adél</i>	<i>Adele</i>
<i>Ágnes</i>	<i>Agnes</i>
<i>Alexandra</i>	<i>Alexandra</i>
<i>Ana</i>	<i>Ana</i>
<i>András</i>	<i>Andrew</i>
<i>Anna</i>	<i>Anna, Ana, Ann, Anne</i>
<i>Antal</i>	<i>Toni</i>
<i>Barnabás</i>	<i>Barnabas</i>
<i>Benjamin</i>	<i>Benjamin</i>
<i>Bohdan</i>	<i>Theodor</i>
<i>Cintia Stefánia</i>	<i>Cinthyia</i>
<i>Dániel</i>	<i>Daniel</i>
<i>Dávid</i>	<i>David</i>
<i>Dóra</i>	<i>Dora</i>
<i>Emma</i>	<i>Emma</i>
<i>Flórián</i>	<i>Florian</i>
<i>Gábor</i>	<i>Gabriel</i>
<i>Gabriella</i>	<i>Gabriel</i>
<i>Hanna</i>	<i>Hannah</i>
<i>Hanna Dóra</i>	<i>Hannah</i>
<i>Ilona Janka</i>	<i>Igazából nem tudtam, de most rákerestem és ezt dobta ki: Lona</i>
<i>István</i>	<i>Steven</i>
<i>István Barnabás</i>	<i>Steve Barnabas</i>
<i>Izabella</i>	<i>Isabella</i>
<i>Janka</i>	<i>Jane</i>
<i>Jenni</i>	<i>Jenny, Jennifer</i>
<i>Júlia</i>	<i>Julie, Julia</i>
<i>Kata</i>	<i>Kate</i>
<i>Kitti</i>	<i>Kitty</i>
<i>Klaudia</i>	<i>Claudia</i>
<i>Krisztián</i>	<i>Christian</i>
<i>Krisztina</i>	<i>Christine, Christina</i>
<i>Laura</i>	<i>Laura</i>
<i>Lídia</i>	<i>Lydia</i>
<i>Lili</i>	<i>Lily</i>
<i>Lily</i>	<i>Angol a nevem.</i>
<i>Luca</i>	<i>Lucy, Lucia</i>
<i>Máté</i>	<i>Matthew</i>
<i>Nándor</i>	<i>Nandor</i>
<i>Noémi</i>	<i>Naomi</i>
<i>Nóra</i>	<i>Norah</i>

<i>Orsolya</i>	<i>Ursula</i>
<i>Roland</i>	<i>Wedding Gift</i>
<i>Sára</i>	<i>Sarah</i>
<i>Tamas</i>	<i>Tomas, Tommy</i>
<i>Tram</i>	<i>Villamos</i>
<i>Vanessza</i>	<i>Vanessa</i>
<i>Virág Luca</i>	<i>Lucie</i>
<i>Zora</i>	<i>Szerintem az angoloknál is "Zora" van</i>
<i>Zorka</i>	<i>Aurora</i>
<i>Zsófia</i>	<i>Nataly (Amerikai nevem van), Sophie</i>

3. sz. táblázat

37 tanuló (közülük 1 anonim) választotta azt a lehetőséget, hogy nincs a keresztnévnek angol alakváltozata. Ők vagy külföldi nevet viselnek, valóban magyar származású keresztnévvel élnek, vagy a lefordításuk nagyobb utánajárást igényelne, esetleg mélyebb idegennyelv- tudást, így állításuk helytálló.

Ezen gyerekek keresztnévei: *Alma, Bence, Bíborka, Boglárka, Boróka, Botond, Csenge, Dés, Emese, Fanni, Franciska, Fruzsina, Gréta, Kristóf, Lara, Levente, Lili, Lilianna, Lilla, Maja, Milán, Mira Zsóka, Nándor, Petra, Rei, Sarolta Izabella, Szabolcs, Zalán, Zete, Zsófia, Zsombor*

6. Rendhagyó magyar nyelvóra névtan fókusszal

A dolgozat célkitűzése is az volt, hogy a kérdőív eredményeinek feldolgozása után egy ismeretbővítő magyar nyelvórát tartok a diákoknak, melynek témája a névtan, a fent említett, diákoktól érkező érdeklődés megerősített abbéli meggyőződésében, hogy erre igény is van a részükről. Ennek eredményeképpen összeállítottam egy 45 perces tanórát, mely nyílt, játékos formában ismerteti meg velük az onomasztikát, mint részdiszciplínát (lásd 2. sz. melléklet). A tanórát a KMASZC Pesti Barnabás Élelmiszeripari Technikum és Szakképző Iskolában, az egyik adatközlő 9. évfolyamos osztálynak tartottam meg a 2023/24- es tanév 2. félévében, ahol 26 tanuló volt jelen. Az óra első perceiben egy ismétlő feladatot oldottunk meg közösen, amely a köznév és a tulajdonnév közti különbségeket tekintette át (lásd 3. sz. melléklet).

Az órai ráhangolódást követően beszélgetést folytattunk a tudományok és a tudományos kutatás fontosságáról, elhelyeztem a névtant a tudományterületek térképén számukra, majd beszélgettünk a családnevekről és a transzparenciáról. Egy újabb feladat következett, ahol transzparens nevekről kellett megállapítaniuk a hallottak alapján, melyik- melyik típusba tartozik (3. sz. melléklet). Ezután következett a keresztnévek témája, méghozzá mai megközelítésben, felidézve 2023 leggyakoribb neveit, és a szülők mai névadási motivációit.

A tanóra utolsó blokkjában a kérdőív eredményeit osztottam meg a tanulókkal.

Az órát egy játékos feladattal zártuk, ahol transzparens családnevet viselő hírességek fotóit kellett összepárosítani egy-egy, a családnevükhöz kapcsolódó tárggyal (pl. Kasza Tibor- kasza) (3. sz. melléklet). Lezárásként megköszöntem aktív órai részvételüket és válaszoltam minden felmerülő kérdésükre, melyből jócskán akadt, többnyire saját neveik jelentésével, származásával kapcsolatban érdeklődtek.

A tanulók túlnyomó többsége jól érezte magát az órán, végig jó hangulatban telt az idő. Igyekeztem az érdeklődésüket folyamatos ritmusváltásokkal fenntartani, ami sikerült is, hiszen bármilyen kérdést fogalmaztam meg az osztály felé, többen jelentkeztek, hogy válaszolhassanak rá, valamint óra közben is kaptam kérdéseket. A feladatokat is szívesen oldották meg, tehát azt gondolom, sikerült számukra élményszerűvé tennem a tanórát, melynek várhatóan legalább egy-egy, a nevükkel kapcsolatos családi beszélgetés lesz az eredménye. Érdekességeket tudhattak meg egymás nevééről is, mely reményeim szerint elősegíti az osztálytermi integrációt is, akárcsak saját identitásukat. Névtani ismereteiket elmondásuk szerint fogják kamatoztatni további magyar nyelv tanóra szófajtani leckéiben, valamint magyar irodalom és idegennyelv tantárgyakban is, kiaknázva ezzel a névtan interdiszciplinaritását.

6. 1. Újabb névtani témájú magyar nyelv tanóra

Annak érdekében, hogy mérhető eredmények keletkezésével elemezhetővé váljon, milyen hatással volt a tanulók megítélésére és tudásszintjére a rendhagyó névtani óra, hat hónap elteltével, a 2024/25 -ös tanév 1. félévében egy újabb magyar nyelv tanórán vettek részt a fiatalok, melynek keretében az előzőleg kapott tudásanyag felidézése mellett elmélyedtek az onomasztikában, bővebb betekintést kaptak mind a családnevekkel, mind a keresztnemekkel kapcsolatban. Az órát ugyanabban az (immáron 10. évfolyamos) osztályban tartottam, ahol korábban is, 22 tanuló volt aznap jelen. A tanórához készült egy feladatlap (lásd 5. sz. melléklet), mely két részből áll. Az első részben olyan, közösen, valamint csoportmunkában megoldott feladatok kerültek összeállításra, melyek kapcsolódtak az osztályba járó diákok neveihez, így a tudásbővítés mellett az osztálykohézió ápolása is megvalósult.

Az óra első részében a családnev transzparenciájáról tanultakat idézték fel a tanulók, amihez közösen kitöltöttük a feladatlap első feladatát. Ebben arra kértem őket, osztálytársaik nevének felhasználásával adjanak példákat az ott felsorolt transzparens családnev- típusokra, majd próbálják meg azonosítani ezen nevek angol megfelelőjét. A kért típusokra segítség adása

nélkül tudtak példákat hozni, a helynévi típusra adott példák kivételével mindegyiknek meg tudták mondani az angol megfelelőjét.

A beszélgetés fő iránya ezután a névdivat volt. Több példán keresztül vizsgáltuk a 2023-as névadási trendeket, ügyesen összefoglalták a keresztnéadás legfontosabb szabályait, majd véleményt alkottak a legújabb keresztnevekről (pl. *Ájla, Emilin, Dragana, Galahad, Legolász*). A feladatlap második feladata ugyancsak divatneveket sorol fel számukra, melyekről el kellett dönteniük, anyakönyveztethetők-e. A felsorolt nevek közül a *Britni* és a *Lucifer* váltotta ki a legtöbb hozzászólást, míg az előbbit nem értették, hogyan adhatja bárki ezt gyermekének, addig többen fájlalták, hogy a *Lucifer* nem anyakönyveztethető, bár ezen vélemény minden bizonnyal betudható az életkori sajátosságaikból eredő humorizálásuknak. A feladatlap harmadik feladatában újfent osztálytársaik keresztneveivel kellett dolgozniuk, párban. Meglepő, ugyanakkor örömteli volt azt tapasztalni, hogy az *alakváltozat* fogalom jelentését senki nem kérdezte meg, és minimális volt a helytelen válaszok száma (*Virág- Virdzsínia, Kristóf- Kristófel, Alexandra- Cassandra*). A *Virág*on kívül mindegyik névhez találtak angol megfelelőt is, azonban ezeket sok esetben helyesírási szempontból pontatlanul írták le (pl. *Kristóf- Cristoper*).

Az Alkalmazott Név kutatás 2024 konferencián elhangzott Raátz Judit és Hauber Kitti előadása alapján a legfontosabb családnév- változtatási szabályokról, ehhez kapcsolódó érdekességekről beszélgettünk a következő percekben.

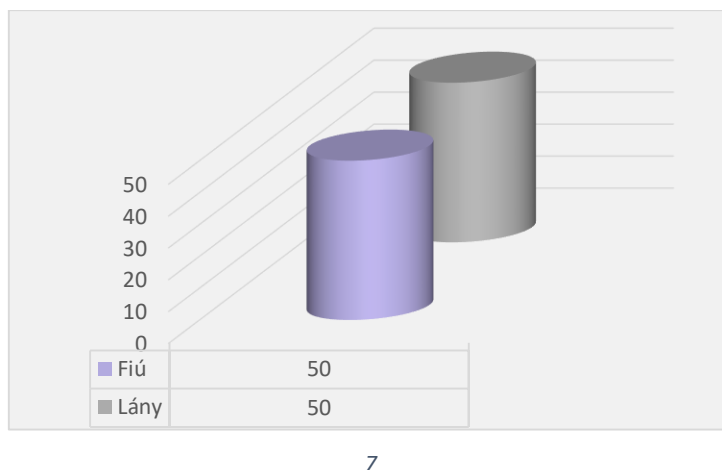
A feladatlap második részében három kérdésre kellett a tanulóknak válaszolniuk, melyek segítségével képalkotható a névtanhoz való egyéni álláspontjukról. A kérdésekre adott válaszaik mind nemek szerinti csoportosításban, mind az osztály egészére nézve elemzésre kerültek.

A kérdésekre összesen 13 lány és 9 fiú válaszolt.

Az első kérdés az volt, változott-e a tanuló véleménye a névöröklésről az elmúlt névtanóra óta. 5 lány a névöröklést továbbra is elavult dolognak tartja, 2 talán továbbadná a nevét, szintén 2 valamelyik családtagjának nevét örökítené inkább tovább, illetve 4 lány nyilatkozta azt, hogy tetszik neki ez a hagyomány és alkalmazná is.

A fiúknál ennél markánsabb véleménytöbbség alakult ki. 6-an tartják elavult dolognak a névöröklést, 1 tanuló talán továbbadná nevét, azonban senki nem örökítené családtagja nevét tovább. Mindössze 2 fiú jelölte azt, hogy tetszik neki a névöröklés hagyománya.

A kitöltők számának egészét nézve a tanulók 50%-a gondolja úgy, hogy a névöröklés egy ósdi, elavult dolog.

6. ábra: Névöröklési attitűdök

A második kérdés az volt, jelent-e a tanuló számára pozitívumot, hogy többet tud a nevéről, mint korábban, a tanórák előtt.

A 13 lányból 4-en a *nemet* jelölték meg a válaszlehetőségek közül. 6-an azt választották, talán jelent nekik pozitívumot, 3-an pedig egyértelműen gazdagodtak a tanórák által.

A fiúk esetében kissé eltér a válaszok aránya. 3 tanulónak nem jelent pozitívumot az órák tartalma, 2- nek talán igen, 4 fiú pedig azt jelölte, hogy pozitívumot jelent számára a tudásanyag. Tekintettel arra, hogy a társadalomban inkább a nők nyitottak a nevekkal kapcsolatos tanulmányok, újságcikkek, figyelemre méltó, hogy jelen felmérés alapján mégis inkább a fiúkat foglalkoztatja a téma.

Az utolsó kérdés a családnév megváltoztatásáról szólt. Szeretné-e a tanuló megváltoztatni a családnévét, és ha igen, milyen szempontok szerint választaná meg azt? A kérdésre összesen 7 válaszlehetőség volt adott, ennek ellenére mindkét nem mindössze 3 lehetőséget használt ezek közül.

A lányok 50%-a válaszolta azt, hogy nem változtatná meg a családnévét, 5 tanuló olyan nevet választana magának (3-an az *a* válasz megjelölése mellett), amivel jól hangzik a keresztnéve, 3-an pedig olyan nevet vennének fel, amelyet 50- nél kevesebb ember visel Magyarországon, tehát az egyediség fontos számukra. Egy lány egyéni választ írt: „*nem érzem jól magam a nevemben, a múltam miatt*”. Kitöltés közben egy lány szóban elmondta, ő azért változtatná meg a családnévét, mert a tanuló társai gyakran a neve miatt gúnyolják (*Hortobágyi- Csinta-Palacsinta*).

A fiúk körében még a lányoknál is egyértelműbb válaszok születtek. a 9-ből 8 tanuló nem szeretné megváltoztatni a nevét, mindössze 1 fiú változtatná meg, úgy, hogy az jól hangozzon a keresztnévével.

Az összes kitöltő 68%-a szereti a családnévét és nem változtatná meg.

A lányok által használt válaszlehetőségek is egyértelműen rimelnek arra a trendre, amely miatt összességében több az anyakönyveztethető lánynevek száma, mint a fiúké. A lányoknak az eltérő nemi szerepek miatt fontos az egyediség, illetve, hogy jól csengjen a nevük, a fiúk azonban kevésbé törődnek a vélt, vagy valós társadalmi nyomással.

A tanóráról összességében elmondható, hogy ismét örömmel fogadták a diákok a témát. Az óra frontális oktatásnak szánt részei a sok kérdés, a szabad véleményalkotás miatt átfordult közös gondolkodásba, amely a tudománynépszerűsítési célkitűzés tekintetében abszolút pozitívum. Mivel az előző tanévben elhangzottakra emlékeztek, ezúttal érezhetően magabiztosabb kérdéseket fogalmaztak meg, örömmel fogadták, hogy az órán van helye saját meglátásaiknak.

A személyes órai tapasztalatok és a felmérés eredményei alapján elmondható, hogy azok a tanulók, akik lehetőséget kapnak arra, hogy közelebbről megismerkedjenek a névtannal és ezáltal tudásanyaghoz jutnak saját nevükről, megjegyzik azt és a későbbiekben vélhetően felhasználják, legyen szó leendő születendő gyermekük nevééről, vagy barátaikkal, családjukkal folytatott eszmecserekről. Ezek a tanórák hatással lehetnek identitástudatukra is, valamint névzülésüket is pozitívan befolyásolhatja, ha lehetőséget kapnak az erről való kommunikációra, és a nyelvtani, szófajtnai ismeretek mindennapi hasznosíthatóságát is megtapasztalták. Nőtt a nyelvtan tanulás iránti pozitív attitűdjük, valamint számos nyelvészeti, névtani alapfogalommal (névtan, interdiszciplináris, részdiszciplína, családnév, keresztnév, alakváltozat, becenév - becéző név, jelnév, névadási motiváció) gazdagodtak. Tudatosították a névadást az egykori (névöröklés, naptári névadás) és jelenlegi névhasználatot meghatározó névdivattal, globalizációs trenddel.

8. Összegzés

A kutatás alapján igazolást nyert az a hipotézis, miszerint a tanulók nem rendelkeznek elegendő ismerettel a névadási motivációkról, hiszen az adatközlők mindössze 50%-a tudta, honnan kapta nevét.

Megállapítható továbbá, hogy a tanulók számára a család- és keresztnév valóban jelnévként funkcionál, azaz jelentés nélküli egységként értelmezik azokat. A diákok 60%-a nem tudta transzporens nevét annak közszói jelentésével összekapcsolni.

A becenevekre, valamint ragadványnevekre nincs hatással a tanulók által tanult idegennyelv, így ez az előfeltételezésem nem nyert alátámasztást.

A kérdőív összes eredményét figyelembe véve, valamint összevetve a korábbi felméréssel (Gelegonyáné 2015), elmondható, hogy a két vizsgálat között eltelt 9 év során nem nőtt a diákok névtani ismeretanyaga. Ez a megállapítás is alátámasztja, hogy nagy szükség volna a névtani ismeretek magyar nyelvórai tanmenetbe való beemelésére. Annál is inkább, mivel a közreműködő oktatók visszajelzései arról tanúskodnak, hogy a tanulók érdekesnek találták a kérdőívet, szívesen válaszoltak a kérdésekre. A rendhagyó magyar nyelv órák alkalmával ugyancsak érdeklődéssel hallgatták az előadást, és lelkesen oldották meg a feladatokat, bizalommal osztották meg a témával kapcsolatos véleményüket. Ezen tapasztalatok is alátámasztják, hogy a névtan könnyen adaptálható az iskolai tananyagba, a tanulást élményszerűvé teszi a tanulók számára.

Az onomasztikai ismeretanyag- bővítésre abból az aspektusból is igény mutatkozna, hogy a diákok nemcsak, hogy elhanyagolják nevük kérdését, de a magyar helyesírás alapvető szabályait sem tartják irányadónak. Azon diákok közül, akik megadták nevüket, 9 fő (5%) kis kezdőbetűkkel írta nevét. Ez a jelenség adódhat abból, hogy a fiatalok másodlagos írásbeliséggel, számítógépen keresztül töltötték ki a felmérést, ebben az esetben a gyorsaság előrébb való számukra, mint a normák betartása, de azonosságtudatukra is negatív hatással lehet.

Hivatkozott irodalom

Angyal László 2023. Szlovákiai magyar gimnazisták és szakközépiskolások névtani ismeretei. *ACTA Universitatis, Sectio Linguistica*, Tom. XLVIII. 99- 110.

Benkő, Loránd 1998. *Név és történelem: Tanulmányok az Árpád-korról*. Budapest. Akadémiai Kiadó.

Budapest- Fasori Evangélikus Gimnázium Pedagógiai programja
https://www.fasori.hu/web/files/edit/file/Pedagogiai%20program_2020-2021.pdf
(2024. 04. 16.)

Csató Anita – Herédi Rebeka – Kispál Dániel – Kusper Judit – Takács Judit (szerk.) 2023. *IrKa Könyvek 2. Olvasatok és módszerek. Tanulmányok a magyartanítás módszertanairól*. Líceum Kiadó. Eger.

Farkas Tamás 2014. Név kutatás és dimenzionális nyelvészet. Két esettanulmány. In: Laczkó Krisztina, Tátrai Szilárd (szerk.): *Elmélet és módszer. Nyelvészeti tanulmányok*. ELTE Eötvös József Collegium. Budapest. 39- 65.
<https://mek.oszk.hu/19500/19514/19514.pdf> (2023. 11. 01.)

Fercsik Erzsébet 1999. Nem lehet elég korán kezdeni – Névtani ismeretek egy anyanyelvi tankönyvcsaládban. *Névtani Értesítő* 21: 310–314.

Fercsik Erzsébet–Raátz Judit 2009. *Keresztnevek enciklopédiája. A leggyakoribb női és férfinevek*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.

F. Láncz Éva 2016. Névtudományi ismeretek magyar nyelvi órán. *Anyanyelv- pedagógia 4*.
<https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=653> (2023.11.01.)

Gelegonyáné Katona Ágnes 2015. Gimnazisták névtani tájékozottsága. *Anyanyelv- pedagógia 3*.
W: <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=582> (2023.11.01.)

Hajdú Mihály 1981. Személynévkutatásunk helyzete és feladatai. In: Hajdú Mihály; Rácz Endre (szerk.) *Név és társadalom : A III. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai. (Veszprém, 1980. szeptember 22–24.)* Budapest. Magyar Nyelvtudományi Társaság. 17-32.

Hajdú Mihály 1994. *Magyar tulajdonnevek*. Budapest. Nemzeti Tankönyvkiadó.

Hajdú Mihály 2003. *Általános és magyar névtan*. Osiris Kiadó. Budapest.

Hajdú Mihály 2010. *Családnevek enciklopédiája. Leggyakoribb mai családneveink*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.

Hoffmann István 2015. A névtan és társtudományok. In: Farkas Tamás, Slíz Mariann (szerk.): *Magyar névkutatás a 21. század elején*. Magyar Nyelvtudományi Társaság– ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet. Budapest. 11–22.

Juhász Dezső 2015. A magyar névkutatás tudományos fórumai, intézményei, társadalmi jelenléte. In: Farkas Tamás, Slíz Mariann (szerk.): *Magyar névkutatás a 21. század elején*. Magyar Nyelvtudományi Társaság– ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet. Budapest. 48- 58.

Kecskés Judit 2018. Névtudományi ismeretek az újgenerációs, 5-12. osztályos Magyar nyelv tankönyvekben. Az újratervezés lehetőségei a nemzeti alaptanterv tervezete tükrében. *Névtani Értesítő* 40: 13- 27.

Kecskés Judit 2020. Onomasztikai terminusok egy korszerű közoktatási magyar nyelv tankönyvben. In: Bölcskei Andrea, Heltai János Imre (szerk.): *Nyelv, kultúra, identitás. IV. Szociolingvisztika, névtan, nyelvtörténet*. Budapest. 2020. 23-29.
https://mersz.hu/hivatkozas/m715nyki4sznny_23 (2023. 11. 06.)

Kecskés Judit 2022. Alkalmazott névtan a pedagógia, gyógypedagógia szolgálatában. In: K. Nagy Emese, Egri Tímea (szerk.): *Tanulmánykötet a XIII. Országos Taní- tani konferenciáról. Értékteremtés– Kihívások a pedagógiában, gyógypedagógiában és tanárképzésben*. Miskolci Egyetemi Kiadó. Miskolc. 206- 218.

KMASZC Pesti Barnabás Élelmiszeripari Technikum és Szakképző Iskola szakmai programja
https://www.pestibarnabas.hu/files/szakmaiprogramoktatasiprogram_2021-22.pdf (2023. 11. 01.)

Nemzeti Alaptanterv 2020.

<https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/3288b6548a740b9c8daf918a399a0bed1985db0f/letoltes> (2023. 11. 01.)

Nyelvtudományi Kutatóközpont Utónévkeresője: <http://utonevkereso.nytud.hu/query.html>
(2024. 11. 20.)

Raátz Judit 2014. Globalizációs és identifikációs jelenségek a mai magyar keresztnévadásban. In: Ladányi Mária – Vladár Zsuzsa – Hrenek Éva szerk., *Nyelv – társadalom – kultúra. Interkulturális és multikulturális perspektívák I–II. A XXIII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus (ELTE BTK Budapest, 2013. március 26–28.) előadásaiból készült tanulmánykötet. A MANYE Kongresszusok Előadásai 10/1–2. MANYE – Tinta Könyvkiadó, Budapest. 2: 708–715.*

Raátz Judit 2015. Alkalmazott névtan. In: Farkas Tamás, Slíz Mariann (szerk.): *Magyar névkutatás a 21. század elején.* Magyar Nyelvtudományi Társaság – ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet. Budapest. 227–247.

Rácz Anita 2013. A nép(név) fogalmának változása, értelmezése. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 9: 7–17.

Schrim Anita 2016. Adalékok a nyelvhasználók családnevekkel kapcsolatos ismeretéhez. *Névtani Értesítő* 38: 67–78.

Slíz Mariann 2016. A foglalkozásnévi eredetű családnevek típusa a magyar családnevek rendszerében. Egy történeti névtipológiai vizsgálat tanulságai. *Névtani Értesítő* 38: 53–66.

Slíz Mariann, Wendl, Dávid, Hauber, Kitti 2023. Áltudományos szövegek eszközei a meggyőzés szolgálatában. Helynévmagyarázatok laikus megítélésének empirikus vizsgálata. *Névtani Értesítő* 45: 63–80.

Takács Judit – Tóth Mercédesz 2019. Névtant drámapedagógiával? Egy előadás margójára. *Anyanyelv- Pedagógia* 12: 100-106.

Takács Judit 2023. *Névtani (határ)esetek. Személynevek a segédtudományok tükrében*. Eger, Líceum Kiadó: 129- 138.

Takács Judit 2023. A tulajdonnevek témaköréhez kapcsolódó onomasztikai feladatok a 3–6. osztályos anyanyelvi taneszközökben. In: *Olvasatok és módszerek*. Líceum Kiadó. Eger.

70 új keresztnévet fogadtak el tavaly, de a Szentistvánt, a Wednesday-t és a Rüntyit sem jegyezték be.

<https://24.hu/belfold/2024/01/16/uj-magyar-keresztnevek-2023-fiu-lany-nevek-nevkerelmek/>

(2024. 04. 16.)